

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Дорош Ірини Олександрівни «Порушення гемодинаміки язика і вегето-емоційного стану у хворих на глосодинію та їх корекція в комплексному лікуванні», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата

медичних наук

за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія

до спеціалізованої вченої ради при Ужгородському національному університеті МОЗ України

Актуальність теми. Робота Дорош І.О. присвячена актуальній проблемі терапевтичної стоматології – лікуванню та профілактиці глосодинії. Незважаючи на досягнуті успіхи у лікуванні та профілактиці захворювань слизової оболонки порожнини рота кількість хворих на глосодинію не зменшується. Підтвердженням цього свідчить поліетіологічність захворювання, різноманітність симптомів, наполегливий і довготривалий перебіг та резистентність до медикаментозної терапії. Актуальність проблеми зумовлена відсутністю єдиного погляду щодо нозологічної приналежності захворювання і формулювання діагнозу у вітчизняній та іноземній літературі, що ускладнює його діагностику та лікування. Незважаючи на те, що питанням етіологічних факторів та патофізіологічних механізмів глосодинії присвячено багато робіт, дотепер немає єдиної думки і потребує уточнення.

Дисертаційна робота виконана згідно з планами науково-дослідних робіт кафедри терапевтичної стоматології Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова «Особливості перебігу, лікувально-діагностична тактика та профілактика захворювань твердих тканин зубів, пародонту і слизової оболонки порожнини рота при дії місцевих та загальних факторів» та «Вдосконалення лікувально-діагностичної тактики при захворюваннях зубів, тканин пародонту і слизової оболонки порожнини рота, їх

прогнозування та профілактика».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна (з оцінкою змісту дисертації)

Дисертаційне дослідження Дорош І. виконане на сучасному науковому рівні та достатньому клінічному матеріалі. Автором сформульовані конкретні мета і завдання дослідження.

Наукова робота присвячена актуальному питанню терапевтичної стоматології – лікуванню та профілактиці глосодинії. Мета дослідження: підвищення ефективності лікування хворих на глосодинію на основі вивчення вегетативних дисфункцій, психоемоційного стану і змін локальної гемодинаміки язика та опрацювання методу обґрунтованої корекції виявлених порушень в комплексному лікуванні та профілактики рецидиву.

Дослідження базуються на клінічних, фізичних, неврологічних, функціональних, психологічних, функціональних, статистичних дослідженнях та визначенні якості життя хворих, що є адекватними поставленій меті. Висновки відображають основний зміст дисертації.

Автором проведена порівняльна оцінка частоти виявлення та характер стоматологічних захворювань у пацієнтів з глосодинію і практично здорових осіб аналогічного вікового періоду. Встановлено відсутність достовірної різниці структури стоматологічної захворюваності між групами обстежених та її вирішального впливу на перебіг глосодинії.

Вивчено характер слиновиділення, в'язкість змішаної слини, баланс кислот та лугів у ротовій рідині і здатність до їх нейтралізації у хворих на глосодинію.

Автором доведено значення підвищеної функціональної активності парасимпатичного відділу вегетативної нервової системи у розвитку глосодинії в осіб з порушенням вегетативної регуляції життєвих процесів, що супроводжують соматичну патологію.

В дисертаційному дослідженні встановлена роль психоемоційної напруги у розвитку глосодинії в осіб з емоційно-нестабільним типом характеру, схильністю до підвищення особистісної та ситуативної тривожності і особливістю психологічної поліструктури особистості.

Вперше визначені доплерографічні критерії оцінки гемодинаміки а. profunda linguae у здорових осіб. Встановлено вірогідне погіршення показників лінійних і об'ємних параметрів доплерівського спектру а. profunda linguae у порівнянні з практично здоровими особами, що свідчило про зниження внутрішньоорганного кровообігу у тканинах язика та підкреслювало значення змін локальної гемодинаміки язика і функціонального стану судинної системи у розвитку захворювання.

Автором розроблений і впроваджений в клінічну практику метод комплексного лікування глосодинії і профілактики її рецидиву.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження забезпечені достатньою кількістю клінічного матеріалу. Проведено обстеження 49 хворих на глосодинію, віком від 46 до 65 років, які звернулись за допомогою на кафедру терапевтичної стоматології Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова і яким був проведений комплекс лікувально – профілактичних заходів. Групу контролю склали 42 практично здорові особи аналогічного вікового періоду.

Використані методи дослідження адекватні поставленим завданням дисертаційної роботи та дозволяють отримати вірогідні результати.

Наведені в дисертації положення та висновки обґрунтовані на підставі сучасних інформативних досліджень. При оцінці отриманих даних застосовувалися об'єктивні критерії та методи варіаційної статистики, тому результати є достовірними.

Оцінка змісту роботи. Дисертаційна робота Дорош І.О. «Порушення гемодинаміки язика і вегето-емоційного стану у хворих на глосодинію та їх корекція в комплексному лікуванні» побудована за традиційною схемою і складається з вступу, огляду літератури, розділу «Матеріали та методи

дослідження», 3 розділів власних досліджень, аналізу і узагальнення отриманих результатів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Загальний об'єм дисертації – 192 сторінок друкованого тексту, з яких 150 сторінки основного тексту. Список використаних джерел містить 166 джерел. Дисертація ілюстрована 31 таблицями і 13 рисунками.

Вступ дисертації написаний відповідно до рубрик, регламентованих ДАК України. У ньому висвітлено актуальність дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, обґрунтовані необхідність проведення наукової роботи, мета та шляхи її вирішення, об'єкт, предмет та методи дослідження, наукова новизна отриманих результатів та їх практична цінність. Завдання дослідження аргументовані та адекватні поставленій меті.

Зауважень до вступу немає.

Розділ перший, присвячений огляду літератури, складається з двох підрозділів.

В аналітичному огляді джерел наукової інформації приведені відомості про сучасні аспекти етіології, патогенезу, лікування та профілактики глосодинії. Наведений огляд літературних джерел свідчить про необхідність удосконалення лікування та профілактики цієї групи хворих. Дослідження впливу психологічної складової у формуванні глосодинії поряд з соматичною патологією, стану вегетативної нервової системи та мікроциркуляції у патогенезі захворювання викликає значний інтерес, як із теоретичної, так і з практичної точки зору. В аналітичному огляді досить повно відображені праці сучасних вітчизняних авторів.

Зауваження: в цілому огляд літератури достатньо інформативний, всебічно висвітлює обраний напрямок дослідження, написаний чітко і послідовно, однак присутня доволі велика кількість стилістичних та орфографічних помилок та русизмів.

Даний розділ викладений на 20 сторінках машинописного тексту.

В другому розділі «**Матеріали і методи дослідження**» представлена загальна клінічна характеристика обстежених хворих і застосованих методик

дослідження, таких як клінічні методи, що включали стоматологічне обстеження, визначення гінгівального індексу Гріна – Вермільйона, рН, в'язкості і буферної ємності ротової рідини, швидкості слиновиділення, частоти серцевих скорочень і дихання; фізичні – визначення артеріального тиску; неврологічне обстеження і визначення стану вегетативної нервової системи за опитувальником Вейна, індексом Кердо та коефіцієнтом Хільдебранта; психологічні – вивчення психоемоційних особливостей за опитувальником Міні-Мульт СМОЛ, особистісної та ситуативної тривожності за Спілбергером, темпераменту за Ганс та Сибілла Айзенк, якості життя за sf – 36; методика статистичних досліджень. У розділі вперше висвітлений новий функціональний метод визначення лінійних та об'ємних параметрів доплерівського спектру глибокої артерії язика та отримано патент на корисну модель. Наведений розроблений автором метод лікування глосодинії, направлений на відновлення порушень функцій коморбідних захворювань органів та систем, усунення клінічних проявів, нормалізацію функціонального стану сегментарної та надсегментарної нервової системи, психологічних розладів, порушень локальної гемодинаміки та покращення якості життя.

Використані методи дослідження адекватні меті і завданням, сучасні та інформативні і забезпечують високий рівень достовірності отриманих даних та дозволяють оцінити проблему, що досліджує автор.

Розділ викладений на 21 сторінці. Принципових зауважень немає.

Третій розділ «Особливості гемодинаміки язика у здорових осіб» – один з основних розділів власних досліджень, в якому наведено результати порівняння ехографічних критеріїв гемодинаміки *a. profunda linguae* у практично здорових осіб різного вікового періоду. Проведене дослідження дозволило автору встановити тенденцію до погіршення гемодинаміки при збільшенні віку обстежених, що вказувало на вікові структурні зміни у системі кровообігу *a. profunda linguae*.

Розділ викладений на 7 сторінках, наведено 2 таблиці та 1 рисунок.

Зауваження: містить низку стилістичних помилок.

Четвертий розділ складається з шести підрозділів, в яких описані результати досліджень.

У першому підрозділі наведено результати клінічного обстеження хворих різних груп, встановлено наявність загальних соматичних патологій, що відіграють важливу роль у розвитку захворювання. При поглибленому стоматологічному обстеженні виявлена особливість: зменшення каріозного ураження зубів і тканин пародонта у пацієнтів з глосодинією порівняно з групою практично здорових осіб контрольної групи та тенденція до погіршення показників в обох групах обстежених з віком.

У другому підрозділі обговорюються результати вивчення фізико – хімічних властивостей ротової рідини та стану гігієни порожнини рота. Визначено, що глосодинія супроводжується порушенням функції слиновиділення центрального генезу, характеризується зменшенням кількості виділеної змішаної слини, підвищенням її в'язкості поряд із зсувом рН середовища та пов'язаного з ним зниженням буферної ємності. Стан гігієни порожнини рота у хворих загалом задовільний. Особливістю фізико-хімічних показників, що визначають гомеостаз ротової порожнини є погіршення стану біологічного середовища з віком.

У третьому підрозділі визначено, що у хворих на глосодинію виявлені суттєві ознаки вегетативної дисфункції. Встановлений зсув тонусу у бік парасимпатичного переважання в хворих на глосодинію, що відображає вікові особливості центральної гемодинаміки та негативний вплив захворювання на фактори кровообігу.

У четвертому підрозділі описаний характер порушень психологічної поліструктури особистості хворих на глосодинію, що відображає проблему хронічної дезадаптації на фоні тривалого перебігу захворювання. Вивчення особливостей психологічного стану пацієнтів з глосодинією показало відсутність патології психіки в усіх хворих. Одним з факторів схильності до розвитку глосодинії автор вважає зміни в емоційно – вольовій сфері, що пов'язані з дією провокуючого чинника. Психоемоційна напруга може сприяти

розвитку вказаного захворювання на фоні схильних факторів, до яких відносяться зниження захисних механізмів організму, вегето – судинні розлади, акцентуація за істероїдним типом. Зазначені зміни психологічного статусу пацієнтів є показом до проведення медикаментозної корекції в комплексному лікуванні.

У п'ятому підрозділі обговорюються проблеми низького рівня якості життя хворих, які сприймають захворювання, як суттєвий обмежуючий фактор у своїй повсякденній діяльності, знижуючи її продуктивність та потребуючи додаткових витрат, зусиль та часу внаслідок больових симптомів. Використання методики оцінки якості життя пацієнтів з глосодинією дає можливість лікарю досягти більш глибокого розуміння переживання пацієнта, його труднощів у боротьбі з хворобою.

У шостому підрозділі вивчається стан гемодинаміки артерій язика у хворих на глосодинію за показниками триплексного сканування, де встановлена залежність окремих параметрів доплерівського зсуву частот від загального артеріального тиску обстежених. Результати свідчать про достовірне збільшення величини пульсації, індексу резистивності та аналогічне зменшення систоло – діастолічного співвідношення зі ступенем ймовірності різниці показників відносно контролю.

Розділ викладений на 35 сторінках, ілюстрований 10 таблицями і 8 рисунками, що наочно доповнюють текст дисертаційної роботи.

Зауваження: деякі стилістичні та граматичні помилки, які можливо пояснити дуже великим обсягом досліджень.

П'ятий розділ – ефективність комплексного лікування хворих на глосодинію викладений на 36 сторінках. У даному розділі автор наводить результати лікування хворих на глосодинію за розпрацьованим методом та традиційним. Отримана висока ефективність лікування хворих основної групи у найближчі терміни спостереження у порівнянні з пацієнтами порівнювальної групи. У віддалені терміни спостереження хворих (через 1, 1,5 і 2 роки) дисертантом прийнято рішення проводити повторне та протирецидивне

лікування пацієнтів групи порівняння за розпрацьованим методом. При цьому отримані результати майже дорівнювали аналогічним основної групи пацієнтів.

Розділ добре ілюстрований 4 рисунками і 19 таблицями. Зауважень немає.

У шостому розділі «**Аналіз та узагальнення результатів дослідження**» представлена підсумкова оцінка усієї роботи, яка свідчить про наукову ерудицію автора. Розділ носить аналітичний характер, дисертант аргументовано, порівнюючи з даними інших авторів, наводить результати виконаних ним наукових досліджень і наочно резюмує наукову і практичну значимість дисертації.

Висновки, у кількості 6, достатньо обґрунтовані, базуються на матеріалах роботи, повністю відповідають меті та поставленим завданням, не викликають сумніву щодо достовірності.

Значення для науки і практики, шляхи використання результатів дослідження.

Дисертаційній роботі Дорош І. О. притаманний високий науково-методичний рівень.

Результати дисертаційного дослідження впроваджені у навчальний процес на кафедрах терапевтичної стоматології Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова і вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія». Розроблений метод комплексного лікування глосодинії і профілактики її рецидиву впроваджено у клінічну практику міського комунального підприємства «Міський стоматологічний центр» м. Вінниця, приватне акціонерне товариство «Обласна стоматологічна поліклініка» м. Вінниця та «комунальний заклад» Вінницької обласної психоневрологічної лікарні імені академіка О.І. Ющенко м. Вінниця.

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях (ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації). Основні наукові положення та результати проведених автором роботи досліджень у повному обсязі викладено у 8 опублікованих наукових працях, в тому числі у 5 статтях в наукових журналах, рекомендованих ДАК

України, 3 – у збірниках наукових конференцій. При цьому виконані всі вимоги ДАК України до рівня і кількості публікацій результатів дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Подані наукові праці ідентичні щодо змісту автореферату й основних положень дисертаційної роботи. Основні положення та результати наукових досліджень викладено та обговорено на засіданнях кафедри терапевтичної стоматології та засіданнях Вченої Ради стоматологічного факультету Вінницького національного медичного імені М.І. Пирогова. Доповіді про результати дослідження було виголошено на: XIV Конгресі Світової Федерації Українських Лікарських Товариств « (Донецьк, 2012); IV Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених (Вінниця, 2013); III Міжнародній стоматологічній конференції студентів та молодих вчених (Ужгород, 2014).

Недоліки дисертації та автореферату щодо їх змісту і оформлення.

Автореферат викладений на 20 сторінках і містить усі розділи згідно вимогам ДАК України. Зміст автореферату й основних положень дисертації повністю ідентичні.

Зауваження, що виникли при рецензуванні дисертації не мають принципового значення і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Взагалі дисертаційна робота і автореферат викладені грамотною українською мовою, відрізняються гарним оформленням, змістовністю. Проведений великий об'єм досліджень всебічно охоплює вивчаєму проблему. Всі розділи дисертації вдало ілюстровані таблицями і рисунками. Використані літературні джерела є сучасними та інформативними.

Під час рецензування дисертаційної роботи до автора виникли запитання:

- 1. Результати ефективності лікування хворих на глосодінію у найближчі терміни спостереження склали 35,7% в II періоді зрілого віку і 45,5% - в літньому. Чим ви пояснюєте неефективність лікування решти хворих?**
- 2. Який механізм виникнення парестезій у даної категорії хворих?**

3. Дослідження якості життя є поширеним методом дослідження в сучасній стоматології, який має безліч методик. Чому саме метод SF – 36 ви обрали у своєму дослідженні?
4. Які ортопедичні конструкції використовували досліджувані хворі?

Висновок

Дисертаційна робота Дорош Ірини Олександрівни «Порушення гемодинаміки язика і вегето-емоційного стану у хворих на глосодинію та їх корекція в комплексному лікуванні» є закінченим науковим дослідженням, присвяченим вирішенню актуальної наукової задачі – підвищення ефективності лікування глосодинії та профілактики її рецидиву, розпрацювання і впровадження комплексу лікувально-профілактичних заходів. За своєю актуальністю, метою і завданням дослідження, достовірністю і обґрунтованістю отриманих результатів дослідження, висновків і практичному значенню дисертація Дорош І.О. відповідає вимогам п. 11 „Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшою наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р., № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015), а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 - стоматологія.

Офіційний опонент:

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»,
професор кафедри стоматології ПО
д. мед. наук, професор,

